

Reus-Tarragona

COMARCA:	Tarragonès i Baix Camp
SUPERFÍCIE:	9,672 ha
MUNICIPIS:	Tarragona, Reus, Sud de Constantí i est de Vila-seca

Trets distintius

- Paisatge caracteritzat per l'extensió de l'espai urbanitzat, els polígons industrials i una densa xarxa d'infraestructures de comunicació
- Relleu diferenciat en dos sectors. L'occidental i més extens modelat en una plana de pendent molt suau. L'oriental, a llevant del riu Francolí, coincideix amb un sector montuós en el qual es localitza el nucli antic de Tarragona.
- La vegetació natural ocupa molt poc espai: el sector de turons, les ribes del Francolí i petits trams de costa.
- Tarragona i Reus són els grans nuclis de població que donen caràcter a la unitat.
- Les indústries petroquímiques, que ocupen una gran extensió de terreny, són un element característic del paisatge.
- Entre Tarragona i Reus s'estén un paisatge de tipus periurbà.

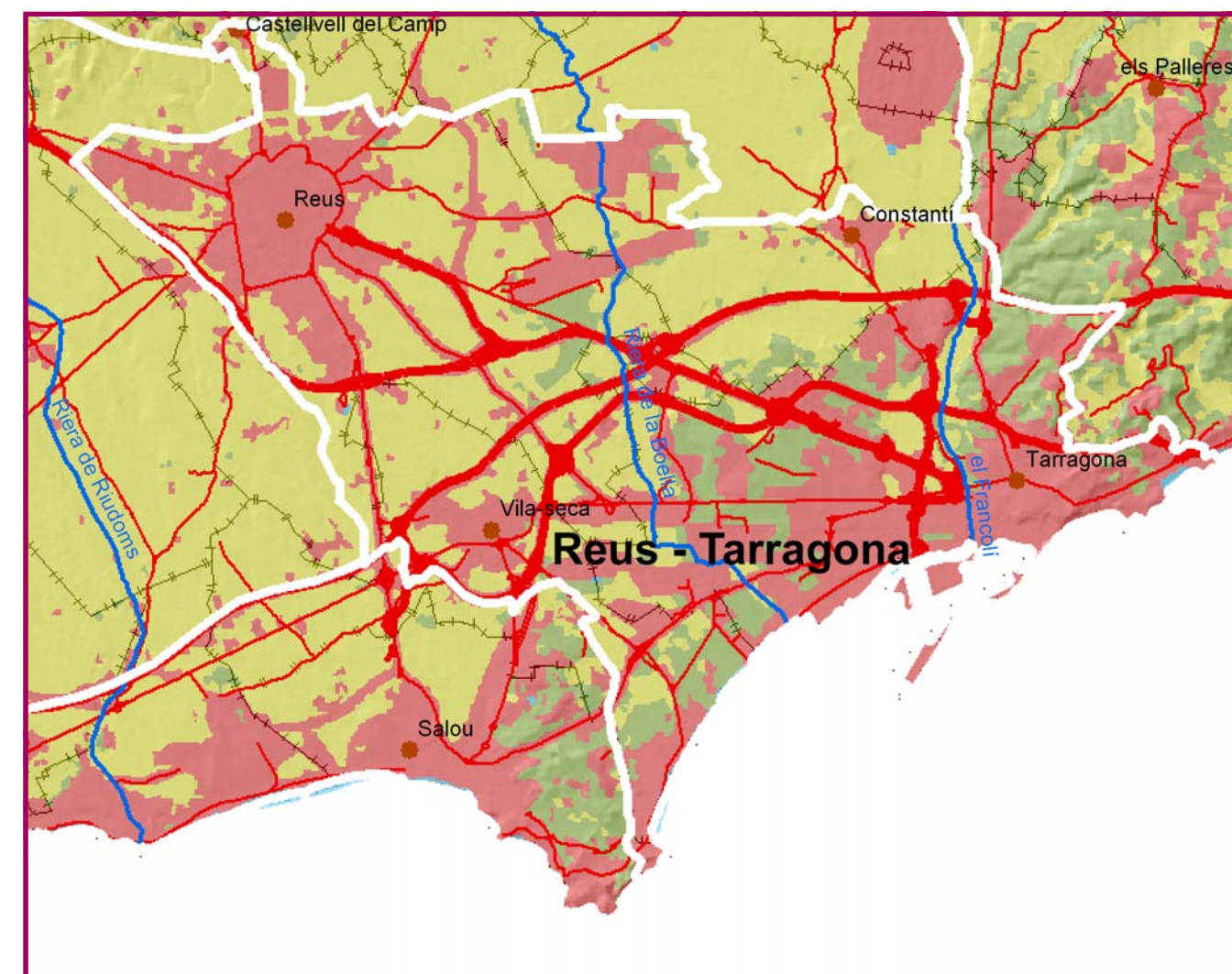

Figura 20.1. El paisatge agrícola original de la plana ha estat substituït per l'expansió de la indústria petroquímica.

Elements naturals i humans que constitueixen el paisatge

L'àmbit territorial de la unitat de paisatge definida a l'entorn de les ciutats de Tarragona i Reus comprèn dos sectors morfològicament ben diferenciats. El primer correspon a un sector de la plana del Camp que s'estén entre el marge dret del riu Francolí fins a Castellvell, al nord de Reus. El segon coincideix amb l'àrea montuosa que s'alça a la dreta del Francolí i on es localitza la ciutat de Tarragona.

La topografia del sector de la plana és molt uniforme amb un pendent molt suau que pren valors al voltant de l'1%, ja que hi ha un desnivell de només 100 m entre el nucli de Reus i el mar.

Els materials que formen la plana són d'edat quaternària i origen al·luvial i estan constituïts per graves, sorres i llims. En la major part de la plana les graves estan encrostades. Entre Vilaseca i Tarragona apareixen petits turons, com el de les Gavarres, que s'aixequen poc més d'una desena de metres sobre el nivell de la plana. A les vores del Francolí hi ha nivells de terrasses al·luvials també del quaternari.

A llevant del riu Francolí, s'aixeca un sector montuós on es localitza la ciutat de Tarragona. El nucli antic de la ciutat està emplaçat sobre un petit turó calcari que forma part d'un apèndix dels materials calcaris i margoargilosos mesozoics que a partir del Montmell segueixen una direcció nord-est cap a sud-oest. Continuen pel massís de Bonastre i s'enfonsen sota els sediments miocènics vora el Gaià, per aflorar de nou en els pujols dels Ermitans (90 m), del Llorito (120 m) i de l'ermita de la Salut (45 m) i una altra vegada al cap de Salou, lloc de contacte amb el mar.

Figura 20.2. La vegetació espontània, molt degradada i malmesa, es refugia al cim dels petits turons que han restat al marge de l'expansió de la ciutat i dels polígons industrials.

La costa és baixa i forma un arc poc tancat entre la Punta Grossa i el cap de Salou. El port de Tarragona ocupa la meitat d'aquest tram de costa. L'altre meitat és per a la platja de la Pineda, una platja llarga i antigament ben alimentada de sorres que permetia l'existència d'un cordó dunar de considerable alçada, avui desaparegut per la urbanització de la primera línia.

El predomini de l'espai urbanitzat juntament amb una densa xarxa d'infraestructures i l'espai agrícola que ocupa els espais oberts, deixa poc marge per a l'existència de la vegetació natural que només cobreix un 5% de l'àmbit territorial. Els ambients amb un grau de naturalitat més alt es troben al cim dels petits turons calcaris que voregen el nucli de Tarragona, a les ribes del Francolí i en alguns punts de la línia de costa.

La vegetació que cobreix els petits turons que s'aixequen sobre el sector de llevant de la plana està molt alterada, en part perquè en molts casos es tracta de la colonització d'antics camps de garrofers o d'oliveres que es van abandonar. També s'hi afegeix l'efecte dels incendis forestals que sovint afecten aquests espais tant propers a àrees densament poblades. La brolla de romaní (*Rosmarinus officinalis*) és la comunitat més estesa, sovint acompanyada de poblacions de pi blanc (*Pinus halepensis*). En mosaic amb la brolla s'hi troben fragments de garriga, la qual es desenvolupa bé en aquells punts on aflora la crosta calcària que cobreix els turons. A més del garric (*Quercus coccifera*) s'hi troben el llentiscle (*Pistacia lentiscus*) i l'arçot (*Rhamnus lyciodes*). On els sòls són més prims hi ha prats de llistó (*Brachypodium retusum*).

La vegetació de ribera del tram final del Francolí està molt disminuïda. Hi predominen els canyars juntament amb fragments d'alberedes, canyissars, bogars i herbassars higròfils. El camesllargues i el corriol petit i el corriol camanegre, els dos darrers a la desembocadura, són les espècies més destacades que es troben en aquests hàbitats.

A més del riu Francolí, la rasa del mas Sostres i la rasa de la Boella travessen la plana entre Reus i Tarragona per confluïr i anar a desembocar a la badia de Tarragona, just al sud de l'àrea ocupada pel sector d'indústries químiques annexes al port.

Destaca un tram d'un quilòmetre de longitud d'un canal de drenatge conegut com a sèquia Major, situat rere la platja de la Pineda, envoltada de canyissars i amb la presència del fartet i la gambúsia, dos petits peixos propis de les llacunes litorals mediterrànies i amenaçats d'extinció. La sèquia Major és l'únic espai natural protegit present en l'àmbit paisatgístic Reus-Tarragona i està inclosa en el PEIN.

A l'extrem més septentrional de la platja de la Pineda, en l'indret conegut com el prat d'Albinyana, hi resten petites dunes incipients on s'hi troben espècies que pertanyen als paisatges dunars com l'esperobolus

Figura 20.3. L'expansió de l'espai residencial i les vies de comunicació fa retrocedir el paisatge tradicional com s'observa a la imatge que correspon a les afores de Vila-seca.

(*Sporobolus pungens*), el jull de platja (*Elymus farctus*), el borró (*Ammophila arenaria*) i el melgó marí (*Medicago marina*), junt amb plantes nitrohalòfiles de platja com la barrella punxosa (*Salsola kali*) i el rave de mar (*Cakile maritima*).

Evolució històrica del paisatge

L'evolució històrica del paisatge d'aquesta unitat de paisatge està estretament lligada a la presència de les ciutats de Reus i Tarragona, i a l'existència d'uns terrenys plans, altament productius i amb abundància d'aigua.

Des de l'època romana, l'entorn de la ciutat de Tarragona ja estava conreat àmpliament amb una diversitat de productes agrícoles que es va mantenir fins ben entrat el segle XX: horta vora el riu Francolí, sembrats, oliverars, vinyes, etc.

L'existència de nombrosos masos a l'interior de la unitat testimonien l'ocupació agrícola de manera continuada, des de l'edat mitjana fins ben entrat el segle XX. És habitual trobar complexos arquitectònics que deixen entreveure la complexitat de l'estructura agrària primigènica, amb espais destinats a pellers, corrals i graners, fet que demostra la polifuncionalitat d'aquests masos. Diversos historiadors afirmen que fins la meitat del segle XIX l'agricultura catalana estava caracteritzada en gran part per un policonreu encarat a l'autoconsum domèstic o local. Per tant, és fàcilment imaginable que fins a la meitat del segle XIX

el paisatge va mostrar-se força invariable, amb una notable diversitat de conreus, claps forestals i un entorn fluvial més o menys ben conservat.

Des de la segona meitat del segle XIX, els policonreus deixen pas al predomini de la vinya i l'olivera, amb una ocupació pràcticament total d'aquest territori. És el moment de la màxima pressió demogràfica i d'uns preus elevats dels productes derivats de la vinya. Aquest fet va provocar que s'artiguessin els espais que fins aleshores havien restat al marge de l'agricultura, com els petits turons o les vores dels rius i barrancs. A partir de l'aparició de la plaga de la fil·loxera, a l'entorn de l'any 1900, es va afavorir l'expansió del cultiu de l'avellaner, especialment en el sector nord i sud de la unitat de paisatge. Els garrofers, arbres típics dels paisatges agrícoles de la faixa litoral del sector meridional de Catalunya, eren característics de les vores dels camps de conreu i allà on el terreny era menys apte.

En aquell període, la ciutat de Reus experimentà un creixement urbanístic molt important, sobretot pel fet de ser una capital comercial. És quan van aparèixer els primers elements industrials en els suburbis urbans de les dues grans ciutats, sobretot petites fàbriques familiars o les característiques bòbiles, avui engolides per la trama urbana.

A partir de l'any 1950 es van iniciar un seguit d'actuacions expansives que van configurar la base dels paisatges actuals. El procés industrialitzador i la construcció de les noves infraestructures viàries van iniciar un procés de transformació paisatgística intens i continuat en el temps. Primer van ser les grans indústries químiques aparegudes seguint l'eix de la carretera N-340, entre la ciutat de Tarragona i Vila-seca. La gran indústria va portar associat un creixement urbanístic en forma de barris residencials adjacents (Bonavista, Torreforta, Camp Clar), i polígons industrials de suport a la indústria química, que ressegueixen els eixos viaris en direcció a Vila-seca i a Salou. La

Figura 20.4. Imatge dels anys 60 del segle passat en que s'observa el desenvolupament de la indústria química i petroquímica al polígon industrial Francoí.

Figura 20.5. La platja de la Pineda a l'inici dels anys 60. S'observa una pineda plantada sobre unes dunes, arran de costa, un hotel i l'àrea agrícola articulada en torn a la Sèquia Major.

implantació de la indústria va impulsar el creixement residencial tant a Reus com a Tarragona, així com a altres pobles i viles (Vila-seca, Constantí, La Canonja), per l'arribada massiva de contingents procedents de l'èxode rural de les comarques veïnes.

Al creixement urbanístic vinculat a l'efecte d'atracció de la gran indústria química, s'hi ha d'afegir el desplegament de diverses infraestructures viàries, com l'autopista AP-7, construïda a finals de la dècada de 1970, o les diverses fases de construcció de la variant de la N-340, desenvolupades en diverses etapes. També destaca, per l'ocupació del sòl que representa, l'aeroport de Reus. Situat a 4 km de Reus i a 10 de Tarragona, ocupa part dels termes municipals de Reus i Constantí. Va ser construït el 1935 com un aeròdrom militar, i des de 1956 dona servei als vols comercials. També destaca per la seva superfície, amb 220 ha, el polígon industrial de Constantí, situat al nord de la unitat de paisatge.

Al'extrem sud es va desenvolupar, a partir dels anys 60, el nucli turístic de La Pineda, que va veure frenat el seu creixement per l'aparició del polígon químic sud. Es tracta d'un conjunt d'apartaments turístics, de diferents formes i mides, situats a primera línia de mar.

Durant tot aquest darrer període, els espais agrícoles han anat desapareixent, bé per la instal·lació de les infraestructures, les edificacions o els polígons industrials, bé per l'abandonament de l'activitat provocada per la pèrdua de rendibilitat o per la fragmentació i l'aïllament que causen les infraestructures i els creixements urbans.

Organització actual del paisatge

El paisatge de la unitat Reus-Tarragona està condicionat per un relleu planer, excepte en el sector nord de la ciutat de Tarragona. La topografia

plana ha facilitat històricament una gran disponibilitat de sòls molt aptes pel conreu. La vegetació forestal es troba molt reduïda i limitada al cim dels baixos turons que apareixen a la plana prop del Francoí i al sector montuós del nord de Tarragona.

El paisatge agrícola ha sofert una gran fragmentació a causa de la proliferació de polígons industrials, àrees comercials i vies de comunicació. A les perifèries de Tarragona i de Reus el paisatge presenta un aspecte més aviat desendregat per l'aparició de molts espais intersticials, entre les vies de comunicació, els barris periurbans i les àrees comercials i industrials. Els espais naturals de més valor es localitzen a la franja litoral, on encara hi resten fragments de comunitats dunars i de maresma, a les ribes del riu Francoí i a l'extensa zona humida dels Prats de La Pineda.

En general la unitat s'estructura en tres grans àrees (el sector oest, el sector central i el sector sud), amb un gran predomini dels elements artificials en totes tres.

El sector oest (amb la presència de la ciutat de Reus, el polígon industrial de Constantí i l'aeroport de Reus) està caracteritzat pel creixement de la ciutat de Reus, pel desenvolupament progressiu del polígon de Constantí i per les successives ampliacions de l'aeroport de Reus. La ciutat de Reus s'està expandint a base de creixements lineals seguint els eixos viaris: a la N-420, en direcció a Falset, s'hi localitzen un seguit de polígons industrials amb petita i mitjana indústria; seguint la C-14 en direcció a Montblanc també s'hi localitzen un seguit de creixements industrials; en canvi, a la C-14 en direcció a Salou, s'hi troben creixements residencials i indústria aparador. Entre la ciutat de Reus i el conjunt de l'aeroport i el polígon industrial de Constantí, hi ha conreus d'avellaner de regadiu en clara regressió per la pressió urbana i la fragmentació del paisatge.

El sector central s'estén entre les conurbacions de Reus i de Tarragona. És un sector caracteritzat per la presència d'una matriu agroforestal (amb matollars, oliveres i herbacis de secà) al nord; conreus herbacis de secà al centre, i avellaners i oliveres de regadiu a l'oest. Les infraestructures viàries (autopista AP-7, autovia T-11 i autovia A-7) se superposen al conjunt descrit. Tot i que fins ara es tractava d'un sector al marge de l'ocupació urbana, darrerament s'hi estan implantant els primers polígons comercials (Les Gavarres) i logístics (CIM del Camp). Existeixen alguns indrets amb un paisatge més o menys ordenat i

Grans usos i cobertes del sòl.

Vegetació espontània	14,1%
Espai agrícola	37,2%
Espai construït	48,3%
Morfologia litoral i làmines d'aigua	0,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de fonts del Departament de Medi Ambient i Habitatge.

harmònic, com algunes plantacions d'oliveres o alguns camps sembrats.

El sector sud, des de la ciutat de Tarragona fins a la Pineda, està caracteritzat per la presència quasi absoluta dels elements contruïts. A partir de la ciutat de Tarragona el desenvolupament residencial, industrial i comercial s'ha estès seguint els tres grans eixos de comunicació. A l'entorn de la T-11, en direcció a Reus, s'hi troben un seguit de creixements residencials, antics i moderns, i l'inici del desenvolupament d'una indústria-aparador. Al llarg de l'eix de l'antiga N-340, en direcció a Vila-seca, i de la autovia AP-1, en direcció a Salou, s'hi localitzen polígons industrials de serveis (més propers a la ciutat de Tarragona), la gran indústria química (localitzada entre les dues vies de comunicació esmentades), i els barris residencials associats a la indústria (al nord de l'antiga N-340). Al sector proper a Vila-seca i a la Pineda, hi apareixen fragments agroforestals, que fan una funció d'esponjament entre la gran indústria i el sector residencial de Vila-seca i el turístic de la Pineda; són territoris que, en part, mantenen la funció agrícola i, en part, estan abandonats a l'espera d'acollir un nou ús. Aquesta dualitat indústria-turisme, ha afavorit indirectament el desenvolupament natural del sistema humit dels Prats de la Pineda.

En general, doncs, es pot contemplar una unitat de paisatge que aparentment presenta un aspecte desendreçat, però que internament conté fragments encara prou ben estructurats i que mereixen una atenció especial si no es vol que acabin sucumbint a l'ocupació urbana i infraestructural.

Figura 20.6. La indústria petroquímica és un element característic del paisatge de Reus-Tarragona.

Figura 20.7. El paisatge de l'entorn de la Universitat Laboral, a finals dels anys 50. El centre, inaugurat el 1956, va formar ma d'obra especialitzada per a la indústria emergent.

Expressió artística del paisatge

Els espais urbans tradicionals han despertat entre els artistes moltes més inquietuds i formes d'expressió que els paisatges agrícoles existents entre Tarragona i Reus, dels quals no n'hi ha pràcticament referències. Tanmateix, la major part de les obres no han tingut una repercussió més enllà del propi territori.

Resumir aquí la multitud de publicacions i obres d'art que fan referència als paisatges urbans tant de la ciutat de Reus com, especialment, de la ciutat de Tarragona, resulta una tasca ingent. Tot i això, sí que és interessant destacar la influència que en els artistes ha exercit el patrimoni romà de Tarragona o l'arquitectura modernista de Reus, com a dos dels conjunts patrimonials més destacats.

La gran indústria química, tot i que gaudeix d'un reconeixement per part d'alguns dels habitants de la zona, no ha trascendit des del punt de vista artístic. Potser caldrà esperar a futures generacions per a que reconeguin les diverses formes i colors, com a fonts d'inspiració de les seves obres d'art.

Des de diversos col·lectius acadèmics (Universitat Rovira i Virgili, Escola d'Art de Tarragona,...) s'han organitzat activitats científiques i divulgatives sobre la influència del paisatge de l'entorn en l'art de diversos autors.

Dinàmica actual del paisatge

El paisatge de l'àmbit Reus-Tarragona està immers en la dinàmica territorial pròpia de les grans àrees urbanes, caracteritzada pel creixement extensiu de l'espai construït. La conseqüència més immediata ha estat la reducció de l'espai agrícola i la desaparició o la degradació dels espais naturals.

Per una banda, destaca el dinamisme propi del creixement de les dues grans ciutats. En el cas de Reus, com ja s'ha esmentat, aquests creixements urbans es produeixen seguint els eixos viaris principals, i sembla que s'aturen un cop topen amb les vies de circumval·lació. Aquest és un cas observable al sector est de la ciutat de Reus, on les vies del ferrocarril han frenat l'expansió per aquest sector. La construcció de dues circumval·lacions en aquesta ciutat ha marcat els límits d'expansió. A l'espai delimitat per aquestes vies i fins als límits del nucli urbà, els conreus i altres usos marginals, poc a poc, són substituïts per la nova trama urbana.

Aquest creixement més o menys compacte de la ciutat de Reus, contrasta amb els creixements de la ciutat de Tarragona que, en no poder créixer homogèniament per qüestions topogràfiques, ho fa a partir dels barris de ponent (Bonavista, Torreforta, Camp Clar) que se situen entre dues vies de comunicació importants (l'antiga N-340 i l'autovia T-11). La construcció de l'autovia A-7 ha representat un nou límit en el creixement de la ciutat. Es tracta d'uns creixements que originen uns paisatges, poc harmònics i confusos, passant en pocs metres d'espais agrícoles abandonats, a barris residencials i instal·lacions industrials químiques.

És en l'espai central, bàsicament de matriu agroforestal, on han proliferat les diverses infraestructures lineals de comunicació (com l'AP-7 i l'A-7), així com les infraestructures energètiques (línies d'alta tensió). També ha actuat d'espai receptor d'usos que requereixen molta disponibilitat de sòl com ara els polígons industrials (Constantí, Riuclar), els centres logístics (CIM del Camp) i els centres comercials i d'oci (Gavarres).

L'agricultura està en franca recessió davant la pressió urbana i infraestructural, així com per la fragmentació a la que es veuen sotmeses les finques. Només en alguns sectors puntuals, com la partida de la Boella, han apostat pel manteniment i potenciació de l'espai agrícola, efectuant unes extenses plantacions d'olivera. Altres petites peces agrícoles encara es mantenen en bon estat de conservació malgrat la pressió a la que es veuen sotmeses.

El sector litoral s'ha vist progressivament ocupat per la indústria química pesada i per les instal·lacions del Port de Tarragona, per una banda, i per les residències i els equipaments turístics per l'altra. Només s'ha salvaguardat de l'ocupació urbana el sector dels Prats de la Pineda, un espai «en litigi» entre els dos grans sectors econòmics del territori: la indústria i el turisme.

Valors paisatgístics

Els **valors ecològics** presents en aquesta unitat, en general són escassos, degut a l'elevat nivell d'humanització. No obstant, conté algunes àrees amb funcions ambientals molt interessants, com els Prats de la Pineda, l'únic espai d'interès natural reconegut, i els espais agrícoles del sector central de la unitat.

Els prats de la Pineda, una zona humida amb un notable interès ecològic, es troben protegits juntament amb la sèquia Major, formant una extensió de 48 hectàrees incloses a la Xarxa natura 2000. El Grup per a l'Estudi i la Protecció dels Ecosistemes del Camp (GEPEC) ha fet una proposta de conservació de la globalitat d'aquest espai a través del Parc eco-històric dels Prats de la Pineda i Cal·lípolis. Es planteja una recuperació ambiental i social de la globalitat de la zona humida encara persistent entre l'àrea de la Pineda i el Port de Tarragona.

Un altre sector amb unes funcions ecològiques interessants, és el sector central de la unitat situat entre les conurbacions de Reus i Tarragona. Es tracta d'una àrea on predominen els conreus d'olivera i d'herbacis, juntament amb herbassars i brolles mediterrànies, i que representen l'únic corredor de certa entitat entre el sector de la plana del Baix Camp i el riu Francolí. Tot i tractar-se d'un espai molt fragmentat per les infraestructures, encara permet la funcionalitat com a corredor ecològic.

Els **valors estètics**, que a la vegada són també valors històrics, són presents en dos tipus d'ambients. D'una banda, estan associats als espais no urbanitzats (sector de la Pineda i sector central), on es mantenen àrees amb àmplies visuals i sectors d'una qualitat estètica remarcable, amb elements puntuals que representen fites en el paisatge (com per exemple alguns grans masos, com el de la Boella). D'altra banda hi ha els cascs antics de Reus i Tarragona, amb les actuacions de regeneració que en els darrers anys s'hi han realitzat. Són espais que contenen valors estètics i històrics. En aquest sentit destaquen el conjunt de restes romanes patrimoni de la humanitat de Tarragona (muralls, amfiteatre,...) i el patrimoni modernista de Reus (institut Pere Mata, casa Navas, casa Gassull, Estació Enològica, etc.).

El polígon químic sud és un espai especialment interessant d'analitzar des del punt de vista estètic, per les diverses connotacions que la societat li dona. Per a una part de la població, aquestes instal·lacions contenen poc valor estètic ja que les associen a les connotacions negatives de les activitats contaminants. Per altra banda, hi ha altres grups de persones que en tenen una valoració positiva des del punt de vista estètic, per la diversitat de formes i colors que imprimeixen en el paisatge, malgrat que en general no es té massa cura de l'estètica d'aquestes instal·lacions. Sobretot a la nit, amb la gran quantitat d'il·luminació, generen un paisatge que, si més no, crida l'atenció.

Els **valors simbòlics-identitaris** del paisatge d'aquesta unitat són més

aviat escassos. Determinats espais agrícoles poden despertar un sentiment d'identitat entre alguns sectors de la població, especialment aquells que han estat més directament relacionats amb aquesta activitat. De la mateixa manera, per als sectors de població vinculats a l'activitat industrial, determinats paisatges de la indústria química poden reforçar el seu sentit de pertinença al lloc, malgrat que per altres puguin significar tot el contrari.

Entre els elements amb **valors religiosos-espirituals** destaca per sobre de tot la Catedral de Tarragona, pel seu simbolisme que representa l'arquebisbat de Tarragona. La Prioral de Sant Pere o el Santuari de Misericòrdia de Reus també representen valors religiosos importants en aquesta ciutat. Altres elements religiosos menors (Ermita de la Mare de Déu de La Pineda) tenen un significat espiritual, tot i que, per a un volum de població menor.

Entre els valors productius del paisatge destaquen alguns conreus d'olivera, com el de La Boella, que representen un complement perfecte per a l'activitat de restauració que es duu a terme.

Principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge

Les principals rutes que apropen al paisatge són les carreteres, especialment la N-340, o també les secundàries que permeten una millor contemplació. La topografia plana de la unitat fa que no destaquin rutes paisatgístiques per gaudir-ne a peu.

Per recórrer amb cotxe la unitat es recomanen les dues rutes següents:

La primera situada en l'àmbit marítim, i que discorre entre Tarragona, Salou i Vila-seca, per les carreteres C-31B, TV-3148, i TV-3146.

I la segona de caràcter més interior, va de Reus a Constantí per la TV-7211, i ens permet observar un paisatge més lligat al món agrari tradicional que no pas al turisme.

Per passejar a peu es recomana resseguir el GR-92, sender de gran recorregut que recorre el litoral català tant aprop de la costa com l'hi és possible.

Al terme municipal de Reus s'han habilitat cinc recorreguts per l'entorn suburbà i rural del terme que permeten una aproximació pausada i didàctica als diversos indrets, alhora que esdevenen camins de pas habitual per a pagesos, residents i excursionistes.

El fet que la unitat de paisatge tingui un perfil topogràfic pràcticament pla, i que estigui situada en una cota inferior als territoris que l'envolten pel nord, l'est i l'oest, fa que sigui difícil trobar punts per a la contemplació i el gaudi del paisatge. En tot cas, un element arquitectònic com la Torre del Pretori, situada a la ciutat de Tarragona, és potser el millor indret per l'observació del paisatge, no només de la pròpia unitat, sinó del conjunt de la plana del Camp de Tarragona, especialment en dies serens.

Un altre punt d'observació de la unitat és el Cap de Salou, que des del sud en dona una perspectiva de tota la costa de la unitat, així com del mediterrani, de la unitat veïna del Litoral del Camp, i de la costa Daurada en general.

Figura 20.8. El creixement de l'espai urbanitzat a la perifèria de les ciutats deixa espais oberts intersticials com aquest erm entre Bonavista i la Canonja.

Riscos i impactes

La fragmentació dels usos i cobertes del sòl genera problemes de connectivitat a través de la plana, entre els espais naturals remanents situats a la franja litoral i els relleus perifèrics. Un dels espais més amenaçats són els prats de La Pineda, afectats a parts iguals per l'expansió de Port Aventura i del Port de Tarragona.

Les comunitats de ribera de les ribes del Francolí estan molt degradades, fet especialment preocupant sobretot si es té en compte la funció de la vegetació de ribera en la connectivitat a una escala local.

El risc d'incendi de les bosquines i brolles periurbanes és molt alt a causa de l'alta freqüentació a que estan sotmeses.

Els nous creixements urbans, sobretot els residencials i els comercials, sovint estan poc integrats al paisatge.

La gran indústria química del polígon sud, tot i algunes millores en les seves instal·lacions, no acaba de cuidar la seva integració en l'entorn. L'intent, ja fa més d'un decenni, de crear un «mur verd» que actués com a pantalla entre el complex químic i els barris residencials, no ha tingut èxit i no ha contribuït, com s'esperava, a la millora del paisatge dels perímetres residencials i industrials, que presenten un aspecte força descuidat i caòtic.

Descripció de la possible evolució de Reus-Tarragona

Si segueix la mateixa tendència que en els darrers anys, i si es compleixen les previsions de construcció de noves infraestructures, sembla que en el futur més immediat es pot produir una continuació de les dinàmiques observades recentment: disminució de l'espai agrícola i dels espais naturals remanents, creixement de l'espai construït i progressiva fragmentació de l'estructura del mosaic paisatgístic.

Els espais que previsiblement rebran de manera més directa aquesta pressió seran els prats de La Pineda, per una banda, i els espais

agrícoles a mig camí entre Reus i Tarragona, per l'altra.

Hi ha hagut intents, amb el Pla director de les activitats industrials i turístiques del Camp de Tarragona, d'integrar la indústria en l'entorn a través de la creació de pantalles paisatgístiques que contribueixin a mitigar l'impacte d'aquestes instal·lacions.

AVALUACIÓ DEL PAISATGE

Avaluació d'amenaçes i oportunitats

Amenaces:

- Els efectes de les inundacions periòdiques que es produeixen en els sectors planers propers a la costa i, en ocasions el desbordament de les rieres i del riu Francolí, poden ser importants pel que fa als danys materials provocats a causa de l'ocupació humana dels espais històricament inundables.
- La sèquia Major, construïda a mitjans del segle XVI, està actualment enclavada entre espais altament transformats. És un element del patrimoni agrícola que posseeix importants funcions ecològiques i paisatgístiques, en part per les característiques de la flora (canyissars, vegetació higròfila) i la fauna (fartet, gamarús) que hostatja. Una superfície de 17 ha de la Sèquia Major està inclosa en el PEIN.
- L'activitat agrícola ha perdut la importància que tenia fins a mitjans del segle XX, en favor de l'ocupació del territori per als usos residencials i les infraestructures. Els camps de conreu, molt fragmentats, gairebé estan condemnats a la seva desaparició, si les dinàmiques actuals segueixen invariables.

Oportunitats:

- El paisatge de la unitat Tarragona-Reus gravita sota les dinàmiques pròpies dels sistemes urbans, impulsades per l'activitat econòmica dels dos principals nodes: Tarragona i Reus.
- Les restes arqueològiques monumentals de l'època romana, declarades patrimoni de la humanitat per la UNESCO, constitueixen un dels elements més emblemàtics de la unitat pel seu significat històric i paisatgístic.

PLANIFICACIÓ DEL PAISATGE

Objectius de Qualitat Paisatgística

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) que s'exposen a continuació són específics d'aquesta unitat de paisatge. Igualment, també són d'aplicació els objectius de qualitat paisatgística definits per a tot l'àmbit territorial del Camp de Tarragona continguts en el capítol 12 de la present memòria (volum 1).

OQP20.1

Dues ciutats grans –Reus i Tarragona– amb conjunts monumentals històric artístics, romà a Tarragona i modernista a Reus, i un patrimoni urbanístic conservat i valoritzat.

OQP20.2

Unes infraestructures que dotin d'accessibilitat, que proporcionin unes visuals endreçades i de qualitat i que evitin la compartimentació i fragmentació de l'espai obert que travessen. Són infraestructures d'abast general: viàries com ara les autopistes o autovies AP7, T11, C14, N420, N340a, C318, i les carreteres N240, N 241, TV3145 i TV3148 i TV3146, ferroviàries existents com les línies de Tarragona de Reus i les projectades del corredor mediterrani, l'aeroport de Reus, el Port de Tarragona, etc.

OQP20.3

Uns paisatges industrials i logístics que mantinguin les condicions de seguretat i separació necessàries dels teixits residencials i s'adeqüin a l'entorn paisatgístic en el quan s'integren.

OQP20.4

Façana litoral ocupada en bona part pel Port de Tarragona, amb vocació d'augmentar la seva activitat, i per les platges de Tarragona, que afegeixen valor al teixit urbà i de la Pineda, a l'extrem sud, que ha d'incorporar en els desenvolupaments urbanístics els valors naturals de les pinedes arran de mar, els espais humits de la Sèquia Major i els prats i els jaciments arqueològics de Cal·lípolis.

OQP20.5

Un paisatge agrícola en espais intersticials, en condició d'espais oberts, viu i conservat. Els espais agrícoles estan conformats per mosaics d'herbacis de secà, oliveres i avellaners barrejats amb matollars i erms expectants en els intersticis de les infraestructures i les proximitats dels sòls ja urbanitzats.

OQP20.6

Un sòl compromès pel planejament urbanístic en el creixement dels teixits urbans que conservi en els espais oberts intersticials els valors de la natura i l'espai agrícola.

Àrees amb valors especials a protegir

- Elements patrimonials puntuals, com l'ermita de la Mare de Déu de la Salut, l'ermita de la Mare de Déu de la Pineda, l'ermita de la Mare de Déu de Misericòrdia, o el castell de Solcina. Pels seus valors simbòlics-identitaris, religiosos-espirituals i d'ús social, mantenir-ne uns entorns ordenats i endreçats, a través d'una normativa continguda en els respectius plans urbanístics.
- Paisatge de dunes i maresmes dels Prats de la Pineda. Pels seus valors ecològics i estètics, caldria preservar de qualsevol actuació que en modifiqués la seva naturalesa, a la vegada que caldria impulsar un instrument de conservació i gestió integral d'aquest fràgil i singular espai, que tingui en compte els següents aspectes:
  - a) Relligar-se amb l'Espai d'interès natural de la Sèquia Major.
  - b) Incorporar els elements arquitectònics i històrics com les restes del jaciment de Cal·lípolis.
  - c) Emprar el potencial didàctic i pedagògic dels paisatges dunars i de maresme, amb l'objectiu d'augmentar el grau d'identificació de la població amb aquest paisatge i conscienciar-la del seu caràcter de bé escàs.
- Barrancs i rieres que, des de les muntanyes del Baix Camp fins a la mar Mediterrània o al mateix riu Francolí, creuen en direcció sud-est. Per la seva vàlua ecològica i estètica, caldria preservar de qualsevol mena d'actuació, restaurant-ne aquells espais degradats, especialment per activitats extractives, i adequant-ne l'accessibilitat per al gaudi, tot garantint-ne la funcionalitat ecològica. A la vegada introduir diversitat paisatgística enmig de la plana, a través d'un instrument de restauració i gestió que tingués en compte les següents consideracions:
  - a) Restauració i naturalització dels trams degradats de l'espai fluvial del riu Francolí amb espècies pròpies de l'ecosistema de ribera.
  - b) Creació d'espais de lleure agradables i accessibles a la població en trams amb bona qualitat paisatgística de la ribera del riu Francolí.
  - c) Proposta de mesures de restauració i adequació paisatgística de l'espai de conreus i hortes que

s'estenen a banda i banda del riu Francolí.

Àrees de foment de la gestió

- Sòl urbà conformat pels nuclis de Reus, Vila-seca de Solcina, Constantí, La Canonja i Tarragona, amb tots els barris inclosos (Bonavista, Torreforta, Camp-clar, La Granja, La Floresta, Sant Salvador), així com la el polígons industrials Entrevies, Riuclar, Constantí, que conformen un teixit urbà fragmentat i heterogeni, que haurien, a través dels respectius plans urbanístics i en el marc del Pla director urbanístic del sector central del Camp de Tarragona, de millorar la imatge dels seus accessos i els límits perifèrics, i impulsar estratègies de creació de centralitats i d'accessibilitat que dotin el territori d'una millor funcionalitat i organització urbana, a la vegada que completin l'edificació del sòl urbà classificat enfront del creixement extensiu.
- Petroquímica del polígon químic sud, situat entre l'antiga N-340, La Pineda i el Port de Tarragona, que tot i la disparitat de percepcions que genera entre la població, caldria valoritzar-ne determinats aspectes del paisatge industrial que ha generat, amb un fort component identitari, a través d'intervencions de millora de la qualitat estètica de les instal·lacions i d'integració en el paisatge. Es tindran especialment en compte, a través d'una proposta de rehabilitació impulsada per la mateixa patronal química, aspectes com:
  - a) L'aspecte dels dipòsits, tubs, xemeneies, i altres sistemes, millorant-ho per tal que transmetin sensació d'espai cuidat, endreçat i segur.
  - b) La imatge externa que projecten aquestes instal·lacions: il·luminació nocturna, perfil, tancaments verds,...
- Platges de La Pineda, el Miracle i de la Rabassada, apreciades com espais turístics i d'oci, que afegeixen valor als teixits urbans i que haurien de gestionar-se d'acord amb la preservació dels valors naturals que contenen i la dotació dels serveis i accessibilitats adequades.
- Corredor agrícola conformat per mosaics d'herbacis de secà, oliveres i avellaners barrejats amb matollars i erms, que s'entén de nord-est a sud-oest entre les dues grans ciutats, i que es veu alterat pel pas de grans infraestructures de comunicació, el creixement urbà dispers, i abocaments diversos i dispersos. Mantenir la condició d'espai obert per a constituir un corredor que permeti el pas franc de les infraestructures entre l'autopista i el corredor mediterrani ferroviari, tot preservant els valors de l'espai agrícola, així com els d'ús social a través de l'establiment d'un seguit d'itineraris i espais que permetin el gaudi del paisatge. En aquest espai s'hauria de tenir en compte:
  - a) Evitar la construcció i les infraestructures en els espais agrícoles de major qualitat del sòl agrícola.
  - b) Frenar la conurbació entre els dos nuclis veïns tot evitant un continu urbà sense espais oberts o zones verdes suficients
  - c) Per la seva posició de frontera en la transició urbà-rural, tenir especial cura de la zona agrícola de la perifèria nord i oest de Vilaseca.

- d) Fomentar a través del planejament urbanístic supramunicipal (planejament director) la constitució d'un corredor verd entre Bonavista i Campclar que s'integri en una xarxa que connecti els espais agrícoles i naturals del mas Alemany i el sud de Constantí, fins a connectar amb el riu Francolí.
  - e) Proposar reglamentació per als corresponents plans urbanístics, en el sentit de valorització del paisatge agrícola d'avellaners present entre les ciutats de Tarragona i Reus.
  - f) Sensibilitzar la població sobre la importància del manteniment del paisatge de l'avellaner com un cultiu significatiu amb valor identitari, estètic i productiu elevat al Camp de Tarragona.
  - g) Proposar mesures de restauració i adequació paisatgística de l'espai de conreus i hortes que s'estenen a banda i banda del riu Francolí.
- Miradors paisatgístics de la torre del Pretori, i del cap de Salou. Conservar-los i millorar-los per les perspectives panoràmiques que ofereixen sobre àmplies extensions de territori i paisatges diversos.

Àmbits susceptibles d'accions d'ordenació

- Accessos al nucli de Tarragona en els enllaços entre les grans vies de comunicació (autopista AP-7, autovia A-7, autovia T-11, i C-14). Arranjar tant per a la seva integració paisatgística com per la millora de la qualitat de la senyalització, a la vegada que caldria ordenar, a través d'un instrument de millora i condicionament, el paisatge viari de l'antiga carretera N-340 entre Tarragona i Vila-seca, al seu pas pels intersticis dels nuclis residencials i els polígons industrials. Al mateix temps, caldria estudiar una proposta per arranjar el paisatge de les rotondes de trànsit i encreuaments de la N-420 i de la N-340.
- Ribera de la Sèquia major. Pel seu valor ecològic i estètic, i per la seva funció d'àrea tampó, caldria preservar-la d'actuacions que pertorbessin la seva viabilitat ecosistèmica, a la vegada que se'n facilités el gaudi i l'ús social tot respectant-ne els valors intrínsecs, a través de la protecció, via plans urbanístics, del sòl agrícola que envolta l'espai PEIN de la Sèquia Major.
- Espais periurbans situats al perímetre de Reus, a l'entorn de les grans infraestructures de comunicació, a l'eix del riu Francolí, i al front litoral del Port de Tarragona-La Pineda, conformats per espais erms, esquitxat d'edificacions disperses, abocaments, restes d'antics conreus. En el procés de transformació urbanística, o bé haurien d'integrar-se correctament en les trames urbanes preexistents, o bé mantenir la condició d'espais oberts restaurant-ne els seus valors naturals o productius i ordenar-los per permetre'n l'ús social. Algunes de les mesures que caldria considerar són:
  - a) Garantir el màxim esponjament entre Bonavista i Campclar mitjançant zones verdes urbanes
  - b) Transformar en parc periurbà l'espai obert entre Torreforta i la Floresta.
  - c) Potenciació del mur verd de Tarragona, situat entre els barris de Ponent i el polígon químic sud, amb l'objectiu de millorar la qualitat paisatgística dels espais intersticials entre ambdós àrees.

d) Orientar el creixement urbà en aquelles àrees intersticials situades al nord (Barri de Sant Joan), a l'oest (Barri de la Immaculada) i al sud (Mercader) de Reus on actualment ja hi predomina l'espai urbanitzat.

e) Regenerar l'espai fluvial degradat de les ribes del riu Francolí per dotar-lo de més trams amb un caràcter natural, a la vegada que es creïn espais de lleure accessibles a la població en punts adequats i es recuperin i potenciïn els espais de conreus i hortes que s'estenen a banda i banda de diversos trams del riu.

g) Evitar la implantació d'edificacions a l'àrea de conreus i erms del Mas de Vidal per la capacitat de millorar paisatgísticament l'entorn i per limitar estratègicament els creixements cap a sectors que, d'altra forma, empobririen la qualitat del paisatge.

h) Creació d'un espai periurbà entre Torreforta i la Floresta, tot interconnectant-lo paisatgísticament amb altres espais verd de la ciutat de Tarragona a través de vies verdes, tot fent-lo accessible amb transport públic.

i) Manteniment i, si s'escau, restauració de l'espai natural i els hàbitats d'interès comunitari situats al nord del barri de Sant Pere i Sant Pau de Tarragona.

j) Garantir l'esponjament del paisatge comprès entre els barris de Bonavista i la Canonja per mitjà de la creació d'àrees arbrades que relliguin els espais periurbans. La zona s'interconnectarà paisatgísticament amb altres espais verds de la ciutat de Tarragona.

- Senyalitzar el recorregut d'interès o itinerari paisatgístic de Tarragona- Vila-seca

